

PAGINA 2

‘Dat Koninkrijk van u, wordt dat nog wat?’

PAGINA 3

‘In de bramentijd poepen de vogels paars’

PAGINA 5

‘Bezoekers maken de Grote Kerk heilig’

VERDER: Haagse katholieken over hete hangijzers ■ Muziek brengt ons dichterbij het mysterie ■ Barre tijden voor de zeevisserij ■ De generatie vrede staat op

Geestelijk verzorgers bij Defensie:

‘Bijzonder om nabij te zijn als iemand diep zit’

In het kader van de Vredesweek staan we stil bij de krijgsmacht. Aalmoezenier Sanneke Brouwers en raadvrouw Hester Schipper vertellen over hun werk als geestelijk verzorgers bij Defensie. Wat komen zij zoal tegen en wat zijn de vragen en dilemma's waarmee militairen hen benaderen?

De Nederlandse krijgsmacht draagt bij aan vrede, vrijheid en veiligheid in de wereld. Met 68.000 medewerkers is het een van de grootste werkgevers van ons land. Een bijzondere categorie medewerkers vormen de geestelijk verzorgers, vanwege hun onafhankelijke positie. ‘Het unieke van de positie van de geestelijk verzorgers is dat zij enerzijds heel laagdrempelig voor de militairen aanwezig kunnen zijn en tegelijk onafhankelijk zijn’, vertelt aalmoezenier Sanneke Brouwers. Geestelijk verzorgers leggen geen verantwoording af aan Defensie maar

‘Als militair ben je als een pion in een schaakspel’

aan hun zendende organisatie. Voor raadvrouw Hester Schipper is dat het Humanistisch Verbond. Brouwers werd gezonden vanuit de Rooms-Katholieke Kerk. Het is een logisch gevolg van de scheiding van kerk en

staat. In de praktijk betekent dit dat Defensie zich niet met het werk van de geestelijk verzorgers mag bemoeien. Brouwers: ‘Voor militairen is het heel belangrijk dat er zo'n onafhankelijk iemand rondloopt.’

Benaderbaar

De krijgsmacht bestaat uit verschillende eenheden. Aan elke eenheid wordt een geestelijk verzorger gekoppeld. De ene keer is dat een predikant, dan weer een aalmoezenier of een raadsman of -vrouw. ‘Voor de meeste militairen is de denominatie niet het belangrijkste’, zegt Brouwers. ‘Het belangrijkste is dat er een geestelijk verzorger is die benaderbaar is en de tijd voor hen neemt.’ Over de rol van geestelijk verzorger zegt Schipper: ‘Onze rol bij Defensie is een andere dan die in een religieuze gemeente. De “gemeente” wordt door de commandant bestierd. Als geestelijk verzorger loop je in de zijlijn mee. Je kijkt naar de mensen en je maakt een praatje om te horen wat er speelt.’ Op de vraag hoe dat contact tot stand komt, antwoordt ze: ‘Het staat letterlijk op ons voorhoofd’, doelend op het embleem op haar baret. ‘Daardoor word je herkend als diegene met wie men in gesprek kan. Overal waar je bent, heb je automatisch die rol. Eigenlijk voer je de hele dag door kleine zingevende gesprekken. Maar soms gaat het ook gewoon over het weer’, voegt ze er nuchter aan toe. Geestelijke verzorging valt onder de nuldelijns-ondersteuning: zorg die er altijd is. Geestelijk verzorgers gaan dan ook als eersten mee op missie. In 2013 en 2015 reisde Brouwers met een patriotdetachment mee naar Turkije. Schipper was ooit vier maanden in Litouwen voor een multinationale operatie. ‘De gesprekken zijn anders als je op missie bent’,ervaart Schipper. ‘Het gaat dan meer

Hester Schipper

over de omgang met het thuisfront en het missen van dierbaren. Er is meer urgentie.’

Dilemma's

Net als haar collega's in de Rooms-Katholieke Kerk maakt Brouwers in haar werk gebruik van typisch religieuze praktijken, zoals gebed en rituelen. Toch is volgens haar het bespreken van de vragen of dilemma's waar een militair mee worstelt het eerste wat je kunt doen. Ze noemt het van niet te onderschatten belang. Schipper beaamt dat: ‘Goed luisteren, aandacht geven en empathie tonen is de start. Daarna volgt de dialoog.’ Schipper vindt het bijzonder dat ze

Sanneke Brouwers

zo nabij mag zijn op het moment dat iemand diep zit. ‘De militair heeft geleerd om door te gaan waar anderen stoppen. Het is heel mooi als je dan bij zijn of haar kwetsbare kant mag komen.’ De waardering is wederzijds. Onlangs werd ze op een kazerne gespot door een jonge militair die haar herkende van de missie. Vanuit een open raam riep hij naar haar: ‘Weet je nog waar we het over hadden? Het gaat goed!’

Gevraagd naar de dilemma's waarmee militairen zoal worstelen, antwoordt Brouwers: ‘Het grote dilemma waarmee militairen rondlopen is dat ze beperkt zijn in de mate waarin ze hun eigen handelen kunnen

kiezen.’ Schipper herkent dat: ‘Als militair ben je een pion in een schaakspel. Maar in die rol ben je nog steeds jezelf. Dat kan enorm met elkaar botsen. Dat heeft aandacht nodig.’ Brouwers vindt het belangrijk dat dit dilemma in de samenleving wordt gedeeld. ‘Militairen gaan namens ons allen op missie, met wapens. Die verantwoordelijkheid moeten we dan ook samen delen. Militairen proberen aan de vrede te werken en nemen dat heel serieus. Dat moeten we niet te licht opvatten, ook – of juist – als het soms niet goed gaat en ze teleurgesteld naar huis komen.’

ROELIE DRÖGE

FOTO: TAMAR VIA PIXABAY

Zing mee op de Lieddag 'Om water'

Iedereen die van zingen houdt, is welkom op de Lieddag, georganiseerd door de Haagse Dominicus en de Doopsgezinde Gemeente. Onder leiding van dirigent Jan Hulsbergen en begeleid door pianiste Gulmira Issabekova worden bekende en onbekende liederen gezongen rond het thema ‘Om water’.

ZA. 24. 10.30-16 U. KERKZAAL OPEN VANAF 10 U. DOOPSGEZINDE KERK, PALEISSTRAAT 8. AANMELDEN VIA RIA.HUISMAN@PLANET.NL. KOSTEN € 15. INCL. KOFFIE, THEE EN PROGRAMMABOEKJE.

FOTO: ABDJANBERNE.NL

Bezinningsweekend

Vanuit parochie De Vier Evangelisten wordt een bezinningsweekend georganiseerd dat wordt gehouden bij de Norbertijnen in Hierden. De deelnemers verblijven in het gastenverblijf van priorij De Essenburgh, dat is het gebouw links op de foto. Men zal (deels) meevieren en -bidden met

de zusters en broeders van de priorij.

DO. 15 T/M ZO. 18. VOORBEREIDINGSVOND OP 7 SEPT. KOSTEN € 175 TOT € 200. AANMELDEN UITERLIJK 1 SEPT. VIA HET SECRETARIAAT VAN PAROCHIE DE VIER EVANGELISTEN, CPS@P4EV.NL OF 06-41 82 22 25.

Hindoeïstisch priester Kris Rangoe over het Navrati-feest

‘Hoe kan ik een beter mens worden?’

In de vredesmaand september wordt het hindoeïstische feest Navrati gevierd, waarin de overwinning van het goede op het kwade centraal staat. Pandit Kris Rangoe vertelt erover.

Kris Rangoe is hindoeïstisch priester of pandit bij de stichting bhajan Surnamie Sanskratiek bhajan Mandlie (SSBM). Vanuit deze functie is hij actief in de tempel, maar ook houdt hij zich bezig met sociaal werk in de stad vanuit de Hulp Balie. Volgens de website kunnen mensen daar terecht voor begeleiding in de breedste zin van het woord, zoals schuldhulpverlening en juridische hulp maar ook thuiszorg.

In Den Haag wonen ongeveer 50.000 hindoes. Rangoe hoort bij een liberale, Vedische stroming binnen het hindoeïsme, waarbij man en vrouw op gelijke voet staan. Thuis heeft hij in een van de kamers een kleine tempel, die voor hem een rustpunt vormt. ‘Ik maak elke dag een vuuroffer van sandelhout, waarmee ik de moedergodin Durga eer. Daarin gaan alle negen energieën van haar met mij mee. Iedere verschijningsvorm van de vrouwelijke energie heeft een eigen expertise. De ene is voor kennis, de ander voor liefde, voor ontvankelijk zijn, voor wijsheid, kracht of moeder zijn. Het dagelijks offeren brengt mij in balans, los van de hoogtijdagen waarop ik er nog intenser mee bezig ben.’

‘Volgens de traditie wordt tijdens Navrati vegetarisch gegeten’

Hij vervolgt: ‘Vrouwelijke energie is niet alleen voor vrouwen. Het gaat erom hoe ik mijzelf als man inzet binnen mijn gezin, werk en de samenleving. Het gaat om persoonlijke reflectie en de vraag hoe ik een beter mens kan worden en daar heb ik als man net zo goed mijn vrouwelijke

Navrati (spreek uit: nauráti) betekent letterlijk ‘negen nachten’. Het is een hindoeïstisch feest dat dit jaar gevierd wordt van 26 september t/m 4 oktober. Vrome hindoes houden op één of op meer van deze dagen een offerdienst met mantra’s en gebeden, dit gebeurt meestal thuis. Centraal staat de verering van Durga, de hindoe-moedergodin met haar negen vormen van vrouwelijke energie en haar overwinning op het kwaad. De gelovigen streven een persoonlijke reflectie op hun handelen na: een lichamelijke, spirituele en mentale zuivering.

‘Dagelijkse offers brengen mij in balans’

intuïtie voor nodig. Ik kan die bijvoorbeeld goed gebruiken in mijn hulpverlenersgesprekken.’

Mededogen en begrip

Het feest Navrati gaat in de basis over verering van de goddelijke krachten en de overwinning van het goede op het kwade. Dat kan op persoonlijk niveau gestalte krijgen, bijvoorbeeld door mededogen en begrip te hebben voor anderen of door niet te snel boos te worden. Het gaat ook verder, door het wereldgebeuren met actuele conflicten in de gebeden te betrekken. Er worden speciale mantra’s gereciteerd om in de juiste sfeer te komen. De traditie schrijft voor dat er tijdens deze dagen vegetarisch wordt gegeten; er worden ook geen eieren en alcohol gebruikt. Verder kan iedereen er een persoonlijke invulling aan geven. De meeste mensen beginnen ’s ochtends met vasten en gebeden, maar sommigen staan al in de nacht op om bepaalde zoetigheden klaar te maken die ze willen offeren. Buren of familie zoeken elkaar niet op om samen te bidden, al houdt men tegenwoordig in de tempels in deze periode toch vaker een korte dienst.

Voor Kris Rangoe zijn deze negen dagen vruchtbaar. Het is een periode die hem rust brengt. ‘Ik voel mij door Navrati meer verbonden met het universum; met de aarde, de hemel en de ruimte. Lichaam en geest komen meer in balans en als je zelf goed bent opgeladen, kun je meer voor anderen betekenen.’

JOLLY VAN DER VELDEN

Schrijver, activist en oud-politicus Roel van Duijn: ‘Het is ellendig, maar zelfs atoombewapening is nu nodig’

Ruim zestig jaar geleden organiseerde Roel van Duijn in Den Haag zijn eerste demonstratie tegen de atoombom. Het was het begin van zijn politieke werk en zijn activiteit als ‘wereldmens’, zoals hij zichzelf typeert. Hoe kijkt hij terug op die eerste demonstratie en hoe denkt hij over de huidige oorlog in Oekraïne?

Op 10 november 1961 hield Roel van Duijn met een paar vrienden een ‘sit-down-actie’ tegen de atoombom, wat ervoor zorgde dat hij van school werd gestuurd. Tijdens een telefoongesprek eind juli zegt Van Duijn hierover: ‘Ik kijk er aan de ene kant met trots op terug hoe wij als jonge jongens politiek ontwaakten en op zo’n idee kwamen. Wij voelden dat er in de wereld iets aan de hand was en voelden verantwoordelijkheid om iets te doen. Tegelijkertijd zorgt het voor melancholie. Waar wij toen voor opkwamen – atoomontwapening – lijkt nu een verkeerde kans. Het is er niet van gekomen; de machthebbers zijn doorgegaan.’ Was hij indertijd naïef? Dat vindt hij niet: ‘Het demonstreren tegen de atoombom was in die tijd nog niet geheel van realisme ontbloot. Er waren twee wereldmachten die met atoombommen tegenover elkaar stonden. Ze hadden met elkaar kunnen afspreken: weet je wat, we kappen ermee. Dat is helaas niet gebeurd. Nu is het allemaal veel moeilijker: er zijn op zijn minst twaalf landen die atoombommen hebben en er staan er nog heel wat te dringen om ze te krijgen.’

Wereldmens

Die eerste demonstratie had veel invloed op Van Duijn’s leven: ‘Het was het begin van mijn politieke werk en mijn activiteit als wereldmens. Toen ik van school werd gestuurd dacht ik: als de wereld iemand straft omdat hij voor de vrede opkomt, zit de maatschappij verkeerd in elkaar. Het verlangen naar vrede is een gezond menselijk verlangen en het is idioot dat je daarom gestraft wordt. Toen ben ik begonnen met Provo en daarna de Kabouterbeweging.’ Voor beide bewegingen zat Van Duijn in de gemeenteraad van Amsterdam en later werd hij er wethouder namens de PPR.

‘Alles begint bij bewustzijn en betrokkenheid’

Momenteel staat de bijna tachtigjarige Van Duijn in een andere verhouding tot het vraagstuk van oorlog en vrede: ‘Het is altijd goed om voor de vrede op te komen, maar nu hebben we te maken met een dictator die zijn wil met geweld aan Europa wil opleggen. We moeten ons verdedigen en je kunt er niet van afzien om wapens te gebruiken. De rechtvaardige strijd tegen Hitler

had ook niet zonder wapens gewonnen kunnen worden. Daar staan we nu ook voor. Ik vind het ellendig, maar zelfs atoombewapening is daarvoor nodig. Poetin deinst niet terug als hij geen atoomwapens ziet. Oekraïne heeft in 1994 zijn atoomwapens afgestaan aan Rusland. Was dat niet gebeurd, dan had Poetin de huidige oorlog waarschijnlijk niet aangedurfd.’

Perverse streken

Op zijn Facebookpagina schrijft Van Duijn veel over Rusland en de oorlog in Oekraïne. Het valt hem op dat de belangstelling daarvoor weer lijkt weg te ebben. ‘Ik wil er graag met anderen over praten wat we kunnen doen om Poetins plannen te verijdelen, maar veel mensen hebben daar helemaal geen zin in. Ze denken eerder: hoe krijgen we de benzineprijzen weer omlaag? Nu begrijp ik goed dat mensen problemen krijgen door de hoge prijzen, maar we moeten wel iets aan de oorzaken doen. Die liggen bij het dictatoriale geweld, bij de oorlog die Poetin begonnen is.’

Maar wat kunnen gewone burgers dan doen? ‘Van alles’, vindt Van Duijn. ‘Alles begint bij bewustzijn, erbij betrokken zijn. Oekraïne heeft nu op alle punten gebrek en heeft hulp nodig om het land weer op te bouwen en de strijd te kunnen volhouden. Rusland heeft bijvoorbeeld sinds een paar maanden in de atoomcentrale van het Oekraïense Zaporizja raketten en kanonnen ondergebracht. Van daaruit vuren ze op Oekraïne, die natuurlijk niet kan terugvuren omdat de atoomcentrale dan ontploft en ze hun eigen land kapotmaken. Dat zijn perverse oorlogsstreken die bestreden moeten worden. Ik denk dat gewone burgers daarin ook een rol kunnen spelen, door bijvoorbeeld brieven te schrijven naar de IAEA, de internationale organisatie die erop moet toezien dat atoomcentrales veilig beheerd worden. Dat is niet alleen een zaak van politici.’

IRNA VAN DER WEKKE

Van Duijn signeert zijn onlangs verschenen boek over zijn zus die kunstenares was.

IN-DRUK

Een roman in zeven dikke delen schreef J.J. Voskuil (1926-2008) over ‘Het Bureau’. Volgens sommigen niet om door te komen: ‘Er gebeurt niets!’ In 1996 verscheen het eerste deel en ik kon niet wachten op de uitgave van het volgende. Uit de jaren die ik op kantoor werkte, herkende ik de onderlinge rivaliteit en het neerkijken op collega’s van een andere afdeling. De hoofdpersoon, zonder ambitie begonnen, moet na zijn pensionering aanzien dat zijn opvolger een totaal andere visie op het werk heeft. Wat blijft er over van je levenslange inzet? Voskuil was de zoon van een vooraanstaande Partij van de Arbeid-journalist, die de rode idealen van een rechtvaardige samenleving met verve uitdroeg. In de boeken vind je daarvan wel iets terug, waar de schrijver de hoofdpersoon, Maarten Koning, tekent als een man die steeds de menselijke maat bepleit.

Aan die Maarten Koning moet ik in deze onrustige en angstige tijden regelmatig denken. Net als in huize Voskuil gaat het in de kerk om noties van eerlijk delen en werken aan vrede.

TEGEN DE MOEDELHOED

FOTO: HANS VIA PIXABY

Hemelerlangen is uit, zorg voor de schepping en de verwachting van het Koninkrijk van God is nu de rode draad in gebeden en preken. Maar beroemd geworden is de dichtregel van de schrijver Gerard Reve: ‘Dat Koninkrijk van U, weet U wel, wordt dat nog wat?’ Wie zou hem, met de oorlog in Oekraïne, falende opvang van vluchtelingen en klimaatrampen, dat niet nazeggen? Om mij heen – en in mijzelf – bespeur ik gevoelens van machteloosheid. Journalist Aad Kamsteeg schreef recent: ‘Zes decennia heb ik gebeden en de ellende lijkt alleen maar toegenomen.’ Maar zitten we wellicht nog steeds gevangen in een negentiende-eeuws vooruitgangsoptimisme? Ik las in de biografie van de theologe Dorothee Sölle dat ze in de revolutionaire strijd van Daniel Ortega, Gods bevrijding zag doorbreken in Nicaragua. Gelukkig hoeft ze niet meer mee te maken dat de bevrijder van toen tot een dictator is geworden die tegenstanders opsluit en priesters de mond wil snoeren. Het is in de donkerste tijden van Israël’s geschiedenis dat de profeten oproepen tot trouw aan de Eeuwige. Veertig

jaar geleden demonstreerde de priester Daniel Berrigan tegen de kernwapens. Het bracht hem in de gevangenis en in conflict met zijn kerk. ‘Je verandert de wereld niet’, zeiden zijn vrienden. Waarop hij antwoordde: ‘Al was dat zo, ik blijf mij verzetten om zelf niet te veranderen! De moed voor je overtuiging uit te komen heeft te maken met het behoud van je menselijke waardigheid. En dat komt vóór het resultaat.’

De theoloog des vaderlands Thomas Quartier citeert de zanger Stef Bos: ‘Pessimisme is het waarnemen van de werkelijkheid op korte termijn’. Geloven is een weg, is vallen en opstaan. ‘Zoek het Rijk van God’, zei Jezus. Een voorproefje krijg je waar geluk opbloeit, waar kinderen gaan dansen en vrede wordt gesticht. Waar een tuin tot bloei komt, een straatfeest mensen uit de eenzaamheid haalt, gehandicapten er een week op uit kunnen. Leef nu! Leven: vul onze scholen en kazernes, onze kantoren en supermarkten ermee. Leve de menselijke maat.

ROB VAN ESSEN

GERAAKT 'Eerst onderzoeken en dan dromen'

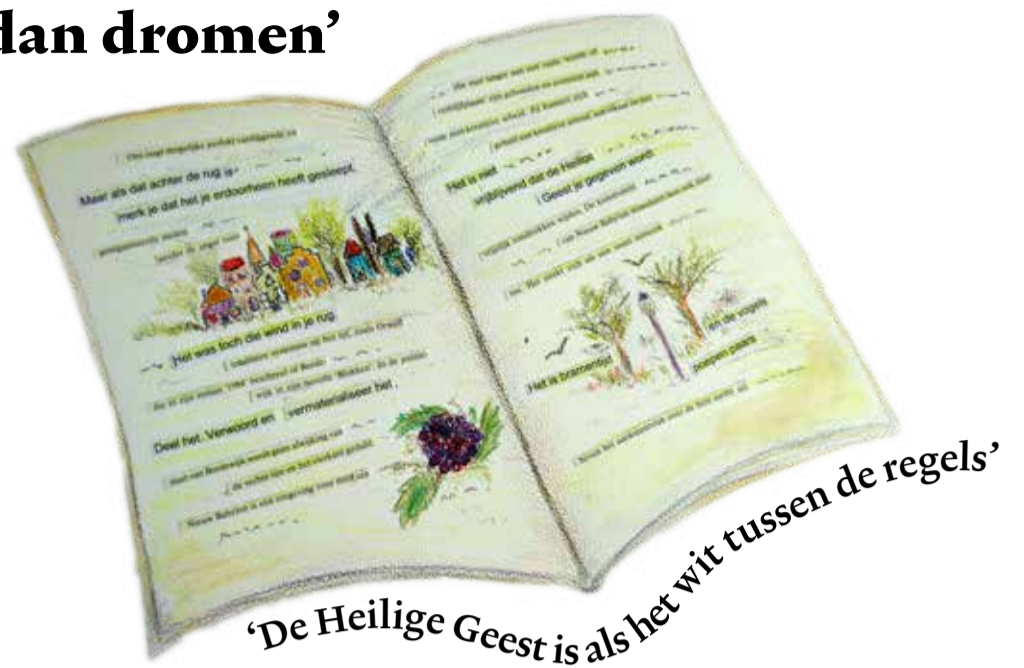
In de rubriek *Geraakt* vragen we lezers naar een personage of verhaal uit de Bijbel dat hen raakt of bijzonder aanspreekt. Voor webredacteur Ronald van Bochove van *Kerk in Den Haag* is dat de Heilige Geest, die voor hem voelt als 'een leuke en verrassende kracht'.

'De Heilige Geest raakt mij, als iets ongrijpbaars dat je inspiratie en ruimte geeft. In de Bijbel zie je de teksten afgedrukt als vastliggende zwarte lijntjes. Het wit tussen de regels kun je misschien beschouwen als de Heilige Geest. Daar is ruimte om lekker na te denken of andere perspectieven te zien. Het geloof is iets vluchtigs, je durft je er soms niet aan vast te houden. Zeker als iets moeilijk is. Maar als dat achter de rug is, merk je dat het je erdoorheen heeft gesleept. Het was toch die wind in je rug. Ik heb een ontwerp bureau dat FFG-design heet, de afkorting van *full force gale*. Dat is de harde wind uit een liedje van Van Morrison, waarin hij zingt dat God als een wind door z'n leven gaat of hem stuwt. Zo voel ik dat de Heilige Geest een leuke en verrassende kracht is. Ik zie een link met kunst, muziek en dat soort vluchtige dingen. Daar kun je soms ook zo van genieten, op een heel andere manier dan in woorden te beschrijven is. Die inspiratie vind ik overal. Dankzij internet, YouTube en Google Earth kom je op veel interessante plekken. M'n vrouw inspireert me, m'n dochter

die kunstacademie heeft gedaan en nieuwe wegen ontdekt. Vanmorgen op straat kon ik ergens tussen gebouwen door heel diep en ver weg kijken. Dat zijn dingen die je als een soort cadeautje meekrijgt.

Uitgekeken

Ik werkte voor Stichting Roof Update, een kennisplatform voor innovaties op daken en gevels. Ik was eigenlijk een beetje uitgekeken op dat volle Nederland, maar bij die stichting merkte ik dat je vanaf daken nog heel ver kunt kijken. En je kunt er van alles op verzinnen. Op het platte dak kun je water bergen, bomen planten. Vaak hoor ik als reactie: "Ik wil dat wel, maar het dak kan het niet dragen." Dus je moet eerst een goed fundament hebben dat erop berekend is voordat je zo'n droom kunt uitvoeren. Dat is mijn pleidooi: eerst onderzoeken en dan dromen. Eerst het fundament leggen, eerst weloverwogen keuzes maken en dan de vrijheid ervaren die dat oplevert. Niet in het wilde weg die inspiratie volgen. Je kunt dat wit tussen de tekstregels namelijk ook voor akelige dingen gebruiken. Je moet een

ILLUSTRATIE: JOLLY VAN DER VELDEN

balans zien te vinden tussen het dromen en brainstormen en het doen. Eerst informatie inwinnen, brainstormen en dan uiteindelijk wordt het iets. Misschien dat de Heilige Geest dan die brainstorm is. Daarna ga je weer die zwarte regels maken waartussen de ruimte ontstaat.

Paarse poep

De apostelen stonden te dansen met vlammetjes boven hun hoofd, te zingen en in vreemde talen te spreken. Maar daarna gingen ze wel aan het

werk. Het is niet vrijblijvend dat de Heilige Geest je gegeven wordt, het brengt verplichtingen met zich mee. Voor jezelf, naar de mensen om je heen. Deel het. Verwoord en vermaterialiseer het, zoals kunstenaars dat doen. Zo kun je ook anderen dat perspectief laten ervaren. Ik wil mensen hun eigen Heilige Geest-achtige wereld leren ontdekken. Dat kan heel dichtbij zijn. Ik heb vanmorgen een foto gemaakt van de lantaarnpaal die we zien uit ons raam. Het is bramentijd en de vogels poepen

paars. Zo'n mooi gezicht: dat witte ding is nu helemaal paars. Of toen ik laatst een potje augurken afgoot, zag ik dat die kleine mosterdzaadjes precies in de gaatjes van het gootsteen-zeefje bleven liggen. Ik dacht: dat lukt wél, maar met zo'n spelletje waarbij je een balletje in een gaatje moet rollen, lukt het níét. Als je dat ziet, ontdek je de werelden tussen de regels door. Dat is een vaardigheid die je kunt oefenen. Dat is de Heilige Geest.'

MARGOT BERENDS

Er zijn geen simpele antwoorden Het kleine verhaal

De tijd van de grote verhalen is voorbij. Maar in onzekere tijden als de onze groeit de behoefte aan eenvoudige antwoorden en verklaringen, aan sterke leiders én aan het aanwijzen van zondebokken.

Veel mensen vinden geen houvast meer in een groot, zingend verhaal. Dat zou een van de redenen zijn dat velen weggedreven zijn bij kerk en geloof vandaan. Maar naast het christelijk geloof zijn er meer grote verhalen die het niet

worden ontmaskerd. Denk aan de val van de Muur in 1989, een bittere ontgoocheling voor wie daarachter de 'nieuwe mens' vermoedde. Liberalen riepen dat ze altijd gelijk hadden gehad, maar hun 'verhaal' hield geen rekening met de 'grenzen van de groei' en de groeiende kloof tussen arm en rijk.

Kleurloze neutraliteit

Dit alles resulteerde erin dat de verzuiling in razend tempo ten einde kwam. Protestantse en rooms-katholieke organisaties en scholen gingen samen onder het motto 'gevulde algemeenheid'. Na enkele jaren verdween de levensbeschouwelijke 'vulling' en restte kleurloze neutraliteit. Hiermee wil niet gezegd zijn dat heel deze ontwikkeling negatief geduid moet worden. 'Andersdenkenden' bleken meer met ons gemeenschappelijk te hebben dan we dachten. We werden toleranter en kerken en levensbeschouwelijke organisaties moesten zich de vraag stellen: waarom zijn wij op aarde? Toenemend individualisme zorgde er ook voor dat mensen minder 'gezagsgetrouw' werden en kritische vragen durfden stellen. Niet alleen in de samenleving in brede kring, maar ook binnen de kerken. Sociologen spreken over 'vloeiende moderniteit': mensen wonen niet meer hun leven lang op dezelfde plek, worden niet vanzelfsprekend lid van de kerk van hun ouders. In je beroep moet je bijscholing

FOTO: VICTORIA BORDINOVA VIA PIXABAY

volgen om je plek te behouden. Dat alles maakt mensen ook onzeker. Om nog maar te zwijgen over de onzekerheid waar het met deze wereld naartoe gaat. Staat Den Haag straks onder water? Hoe moet dat met die miljoenen die op de vlucht zijn?

Complot

In die onzekerheden zoeken mensen naar zondebokken: dat kunnen individuele politici zijn of de directeur van Schiphol. Zij maken er een rotzooitje van! Het grote

verhaal van de democratie – samen de vrijheid bewaren – werkt kennelijk niet. Overall in Europa manifesteert zich een hang naar een sterke (meestal) man, met eenvoudige oplossingen. En er ontstaan nieuwe 'grote' verhalen: corona is een verzinsel dat als alibi moet dienen om ons onze grondrechten te ontnemen. Patriarch Kirill meent dat Oekraïne een westerse invalsbasis is om Rusland te infiltreren met zedeloosheid en het homohuwelijk. Populair onder sommigen is het idee

dat Nederland 'omvolkt' wordt. Er is een complot gaande om gewone, witte Nederlanders te verdringen. Mijn antwoord op dit alles zou zijn: er zijn geen eenvoudige antwoorden. Ik zal de kansel dan ook niet gebruiken om tegen 'complotdenkers' ten strijde te trekken. De kerk is er voor het 'kleine verhaal' van de man uit Nazareth. Vermorfeld tussen onze grote verhalen, wees hij geen zondebok aan en heeft hij de liefde hooggehouden.

ROB VAN ESSEN

Rommel- en curiosamarkt

Tijdens de jaarlijkse Bazaar in en rondom de Nieuwe Badkapel is er van alles te doen. Er worden rondleidingen gegeven, er zijn activiteiten voor kinderen, een rommel- en curiosamarkt en nog veel meer. Nieuw dit jaar is een kinderkleedjesmarkt.

ZA. 10. 10-16 U. NIEUWE BADKAPEL, NIEUWE PARKLAAN 90. INFO: NIEUWEBADKAPEL.NL

FOTO: ALEXA VIA PIXABAY

Muzikaal pelgrimeren

Het Luna Kamerkoor o.l.v. Wolfgang Lange voert een eigentijds 17-stemming koorwerk van John Talbot uit. Het muziekstuk gaat over de ervaringen die pelgrims naar Santiago de Compostella ondergaan op hun reis. De tekst van Robert Dickinson is deels gebaseerd op teksten uit middeleeuwse handschriften en psalmen die tijdens het lopen gezongen werden.

VRIJ. 9. 20.15 U. KLOOSTERKERK, LANGE VOORHOUT 2. INFO EN KAARTEN Á € 25: LUNAKAMERKOOR.NL.

FOTO: ANDRÉ GRUNDEN VIA PIXABAY

Soep en curiosa

Gezellige verkoping van huishoudelijke artikelen, curiosa, speelgoed, schoenen, tassen, kleding, boeken en nog veel meer. Restaurant met koffie en thee, soep en pannenkoeken.

ZA. 1 OKT. 10-14 U. KLOOSTERKERK, LANGE VOORHOUT 2.

FOTO: THOMAS ULRICH VIA PIXABAY

Op ontdekkingsreis

Wie meer wil weten over de Bijbel, de geschiedenis van het christendom en over andere godsdiensten wordt van harte uitgenodigd voor de driejarige cursus Theologische Vorming voor Geïnteresseerden (TVG). De docenten komen uit Den Haag en omstreken. Iedereen is welkom.

VANAF WO. 14. CHRISTUS TRIUMFATORKERK, JULIANA VAN STOLBERGLAAN 154. INFO: TVGDENHAAG.NL. OPGAVE: ANNEMARIE VAN DUIJN, W.VAN.DUYN1@KPNPLANET.NL, 06-55 37 50 48.

FOTO: CONGERDESIGN VIA PIXABAY

Rabbin Shmuel Katzman over Rosj Hasjana:

‘We wensen elkaar een zoet en goed nieuwjaar’

Van zondag 25 tot dinsdag 27 september wordt Rosj Hasjana gevierd, het Joodse nieuwjaar, met diensten, rituelen en lekkernijen. Een jaarlijks hoogtepunt met een diepere betekenis. Volgens de Joodse jaartelling begint dan het jaar 5783.

Tijdens Rosj Hasjana versturen Joodse mensen kaarten aan dierbaren en bekenden, bezoeken zij diensten, beoefenen zij rituelen, wensen ze iedereen ‘een goed en een zoet nieuwjaar’ en genieten ze van lekkernijen zoals stoofpeertjestaart, perenkugel. Tien dagen later is het Jom Kippoer, de heiligste dag van het jaar. Rabbin Shmuel Katzman, een Amerikaan die sinds 1994 de synagogen in Bezuidenhout en Scheveningen bedient, vertelt over de diepere betekenis van deze feesten.

‘Religie is voor mij geen nostalgie’

‘De letterlijke vertaling van Rosj Hasjana is: hoofd van het jaar. Zoals het hoofd het zenuwcentrum is dat het lichaam bestuurt, hebben de dagen tussen Rosj Hasjana en Jom Kippoer impact op het hele jaar. Je inventariseert gedurende tien dagen voor jezelf hoe je hebt geleefd: kun je met een schoon geweten voor je Schepper staan? Als jij je buurman onrecht hebt aangedaan, ga je het rechtzetten. Aan vrienden, familie en kennissen wordt om vergeving gevraagd. Op de tiende dag, Jom Kippoer, de Verzoendag, vasten we. Die dag beslist God wat het komende jaar zal brengen. Daarom wensen we elkaar een zoet en een goed nieuwjaar. Alles wat van boven komt is goed, maar je ervaart het niet altijd als zoet, als aangenaam.’ Tijdens Jom Kippoer zijn er vijf diensten in de synagoge, met momenten van belijdenis. Katzman: ‘Die belijdenis doe je twee keer. Eén keer fluisterend naar God, alleen

voor Zijn oren bestemd. En dan herhaal je het met z’n allen vanwege de gezamenlijke verantwoordelijkheid die we allemaal dragen.’

Vissen en vogels

Shmuel Katzman vergelijkt Rosj Hasjana met een opwaartse spiraal: jaarlijks keert het terug, maar ben je wel weer een stukje verder ontwikkeld. Waarom die tien dagen tot Jom Kippoer? ‘Veel mensen beginnen pas met hun inventarisatie – net zoals met de belastingen – als de deadline er is. Dus dan hebben ze tien dagen’, lacht hij. ‘Rosj Hasjana markeert de zesde dag van de Schepping: de dag dat de mens geschapen werd en God erkende als maker van de wereld. Alles werd en masse geschapen: vissen, vogels, bomen. Maar er was maar één Adam en die erkende

God. De mens is als enkeling geschapen. Daar trekken we twee lessen uit: wie één leven redt, redt de hele wereld, en daarnaast is er het verantwoordingsbesef dat je als individu impact hebt op de wereld.’

Rosj Hasjana wordt ook wel de dag van de sjofar of de dag van de bazuin genoemd. De rabbin zal tijdens een van de diensten tonen blazen op een ramshoorn, voor velen het hoogtepunt. Rabbin Katzman vertelt dat hij als kind het blazen op de sjofar door de rabbin erg indrukwekkend vond: ‘Maar ik ben niet bezig met herinneringen. Ik beleef het in het nu. Religie is voor mij geen nostalgie maar een levend gegeven, waar ik altijd mee bezig ben.’

TANYA VAN DER SPEK

FOTO: OLIVER VAN DER SPEK

‘Het blazen op de ramshoorn door de rabbin is een hoogtepunt voor velen.’

Volksraadpleging over de toekomst van de Rooms-Katholieke Kerk

Haagse parochianen praten mee over heikele onderwerpen

FOTO: GUNTHER SIMMERACHER VIA PIXABAY

In het najaar van 2023 vindt in Rome een bisschoppensynode plaats over de toekomst van de Rooms-Katholieke Kerk. Ter voorbereiding organiseert paus Franciscus de grootste wereldwijde volksraadpleging ooit. Ook in de twee Haagse parochies – De Vier Evangelisten en Maria Sterre der Zee – zijn bijeenkomsten gehouden waarin parochianen hun ideeën over de toekomst van de kerk konden ventileren.

De Nederlandse bisschoppen hebben uit de tien thema's die paus Franciscus heeft aangereikt drie thema's aan de parochies voorgelegd: vieren,

medeverantwoordelijkheid voor missie en dialoog kerk en samenleving. ‘Jammer’, aldus het verslag van parochie De Vier Evangelisten, ‘want bijvoorbeeld het thema luisteren en met elkaar in gesprek gaan is een must’. In het *Nederlands Dagblad* van 17 juni schreef Hendro Munsterman een artikel over de samenvattende verslagen van de bisschoppen met de veelzeggende titel: ‘Voor sommige bisschoppen lijkt luisteren zilver en spreken goud.’ Hij constateert dat sommige bisschoppen in de samenvatting eigen meningen of een persoonlijke reflectie invoegen.

Ongemakkelijke feedback

De beide Haagse parochies schuwden kritische noten niet, ook niet als deze gericht zijn aan de

Nederlandse bisschoppen. Zo staat in het verslag van de parochie Maria Sterre der Zee te lezen dat bisschoppelijke inspiratie in maatschappelijke debatten ontbreekt. En: ‘Het ontbreekt de (Rotterdamse, red.) bisschop aan zichtbare empathie.’ Deze ongemakkelijke feedback is niet terug te vinden in het Rotterdamse verslag. Maar misschien is de bisschop verlegen met het hele idee van het synodale proces? Luisteren naar het volk is toch al geen vanzelfsprekendheid in de hiërarchische rooms-katholieke traditie. Ondanks de aansporingen van paus Franciscus lijkt de oude cultuur van de ‘leidende herder en het volgzaam volk’ nog steeds springlevend. In de aanbevelingen van parochie Maria Sterre der Zee staat het advies om gehuwde priesters en vrouwelijke priesters en diakenen toe te staan, ook omdat er een groot tekort aan priesters ontstaat. Zo sla je twee vliegen in één klap. Deze aanbeveling ontbreekt echter in het verslag van de bisschop.

‘De hete hangijzers staan niet in het samenvattend verslag’

In de beide Haagse parochies is gesproken over de uitsluiting van homoseksuelen en gescheiden parochianen. In het verslag van parochie Maria Sterre der Zee wordt opgemerkt dat ‘zij ook kinderen van God zijn’. Deze open deur zegt weinig: je kunt mensen nog steeds buitensluiten en ze toch kinderen van God noemen. Parochie De Vier Evangelisten is hier duidelijker over: ‘De Kerk dient een inclusieve gemeenschap te vormen waarin iedere gelovige zich van harte thuis voelt en zich niet geremd voelt om voluit deel te nemen.’ Men hoopt dat ‘er een tijd aanbreekt dat de kerk nooit mensen zal uitsluiten op grond van seksuele

geaardheid en dat gescheiden mensen niet geweerd worden voor deelname aan de eucharistie’. Uitsluiting van deze groepen en de pijn daarover is in het Rotterdamse verslag niet terug te vinden.

Het niet kunnen bereiken van jongeren is een zorg in beide parochies. Vastgesteld wordt dat de kerk van jongeren is losgeraakt. ‘Ga met jongeren in gesprek, laat doopouders participeren.’ Eenvoudig is dat niet, want ‘ons geloof is goed en mooi, maar het instituut is lastig’.

Zalvende taal

De Rotterdamse samenvatting blinkt uit in ‘zalvende taal en andere smeermiddel-tjes’, zoals een parochiaan het verwoordde. Bijvoorbeeld als het gaat om de rol van de vrouw schrijft bisschop Van den Hende in zijn slotbeschouwing: ‘Kijkend naar de in verslagen gevraagde uitbreiding van mogelijkheden voor de rol van de vrouw blijkt – waar het niet gaat om de toelating tot het diaconaat of het priesterschap – nogal eens gevraagd te worden om de ruimte te benutten die in de Kerk aanwezig is.’

Waar de beide parochies moed hebben getoond in het benoemen van pijnlijke onderwerpen, ontbreekt dit helaas in het Rotterdamse document. Ter vergelijking: het verslag van het bisdom Utrecht is totaal anders van toon en inhoud. Hier worden heikele onderwerpen uit de parochieverlagen bij naam en toenaam genoemd.

Een oud liedje uit de jaren zeventig van Barend Servet dwarrelt door mijn hoofd: ‘Waar moet dat heen, hoe zal het gaan, waar komt die rotzooi toch vandaan? Wat moeten wij met ons bestaan, de wereld is nog niet vergaan.’ Geen echt rooms-katholiek gezang, maar wel een liedje dat vertolkt hoe het ervoor staat met ons, onze kerken en onze wereld.

GREET KAPPERS

De zeevisserij wankelt, ook op Scheveningen

‘Het is bijna elke week verlies’

Begin juli protesteerden niet alleen de boeren maar ook de vissers. Kotters blokkeerden vaarwegen uit protest tegen de stikstofmaatregelen, de aanleg van windmolenparken op zee en de hoge brandstofkosten. Het is crisis in de Nederlandse zeevisserij, constateert ook Matthijs Termeer tijdens een bezoek aan de Scheveningse visafslag.

Als het zo doorgaat, duurt het niet lang meer’, sombert matroos en kok Jacob Post (30), terwijl hij met enkele andere bemanningsleden de netten van de Maarten-Jacob OD-1 herstelt. Het schip, een zogeheten boomkorkotter van 43 meter lang, is deze vrijdagmorgen vroeg afgevoerd aan de Scheveningse visafslag. De lading van 1300 kilo tong en 1200 kilo schol, met behulp van zware kettingen en forse sleepnetten opgevoerd van de bodem van de Engelse Banken, is enkele uren geleden de visafslag binnengebracht en waarschijnlijk al verkocht. De prijzen voor de vis liggen momenteel hoog, rond de 30.000 euro opbrengst zit er wel in.

‘Men vist nog in de hoop op betere tijden’

Maar een boomkorkotter met zijn zware hefinstallatie slurpt liters gasolie en de kosten daarvoor zijn amper nog op te brengen. Sinds de oorlog in Oekraïne stijgt de prijs met de dag; op het moment kost een liter meer dan een euro. Brandstof is de grootste kostenpost voor de kotters, die kwetsbaar is door het

hoge energieverbruik. Het merendeel van de Nederlandse kottervloot ligt inmiddels werkeloos in Urk, IJmuiden en andere Nederlandse vissershavens. ‘Het is bijna elke week verlies’, zegt Bram Pronk, maritiem journalist en visserijkenner, die deze week uit liefhebberij is meegevoerd. ‘De visprijzen zijn extreem hoog; dat maakt veel goed. Maar niet genoeg. Men vist nog in de hoop op betere tijden. De grote kunst is een bemanning te behouden.’

Tatoeages en gouden oorringen

Dat is het Scheveningse visserijbedrijf Jaczon, onderdeel van het Cornelis Vrolijk-concern uit IJmuiden en eigenaar van de Maarten-Jacob, tot dusverre gelukt. De mannen uit Urk en Katwijk, sommigen met gouden oorringen en tatoeages, zijn echter somber gestemd. ‘Zoveel blijft er niet over om te vissen’, zegt matroos Post, doelend op het salaris dat de zes bemanningsleden als deelloonvisser opstrijken. ‘Het moet zoveel kosten om een visje te vangen in Nederland, dat reders naar Noorwegen vertrekken om daar te beginnen’, valt matroos Dirk Schaap (31) hem bij, driftig in de weer met een mes. Het werk aan de netten moet zorgvuldig gebeuren, want wanneer de maaswijdte ook maar iets te groot is, kan de schipper een boete van tienduizenden euro’s tegemoet zien.

Reddingsboei

Zo zijn er wel meer zaken waarover de vissers klagen. Windmolenparken op zee en natuurgebieden zorgen voor inkrimping van de visgronden, de Engelsen zijn sinds de Brexit minder scheutig met visserijrechten en ‘Europa’ doet de zaak al helemaal geen goed. Neem de pulsvisserij, een

De bemanning van de Maarten-Jacob OD-1 herstelt de netten na een vierdaagse vistocht op de Noordzee.

Nederlandse innovatie die vorig jaar door het Hof van Justitie van de EU werd verboden. ‘De pulsvisserij was de reddingsboei van de Nederlandse visserij’, zegt Dirk Schaap bitter. ‘Weinig brandstof, weinig bodemcontact’, omschrijft Jacob Post de techniek, die met stroomstootjes de vis het net in stuurt. Volgens de bemanning van de Maarten-Jacob is het milieuvriendelijker dan het boomkorfvisserij, dat met de zware wekkerkettingen de zeebodem behoorlijk omwoelt. ‘De Fransen zeggen dat het schadelijk is en de Fransen krijgen altijd gelijk’, vat Post het oordeel van het Hof samen. De

Nederlandse vissersvloot, die zwaar geïnvesteerd had in het pulsvissen, kreeg het nakijken. ‘En dan wordt ons verweten dat we niet innovatief zijn’, concludeert Schaap.

‘Sinds de oorlog stijgt de gasolieprijs met de dag’

Minister Staghouwer van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit verklaarde nog maar een paar maanden geleden dat de sector moet innoveren om toekomstbestendig te zijn.

‘Het zijn heel barre tijden’, zegt visserijdeskundige Pronk in de messroom. Hij verwacht dat tientallen kotters op de schroothoop zullen belanden door de saneringsregeling van de rijksoverheid, die 155 miljoen euro beschikbaar stelt voor vissers die hun bedrijf willen opdoeken. De bemanning is dan al vertrokken naar Katwijk en Urk. De mannen hebben er meer dan vier etmalen hard werken en weinig slaap op zitten en worden zondagavond weer aan boord verwacht.

MATTHIJS TERMEER

Jacob Korf over de markante ‘hoofdkerk’ van Den Haag:

‘Bezoekers maken de Grote Kerk heilig’

Niet het gebouw op zich, maar de mensen die er komen, maken van een kerk een heilige ruimte. Dat zegt Jacob Korf, die in de Grote of Sint-Jacobskerk bezoekers ontvangt. Tijdens de Open Monumentendagen op 10 en 11 september is de kerk gratis toegankelijk. ‘Dan zal de oude Jacob wel weer volstromen.’

In de leegte van de Grote Kerk is Jacob Korf in geanimeerd gesprek met een jonge Italiaan. Met haviksoogen loopt Antonio de details van de glas-in-loodramen na. Wat doet dat kind daar op het Keizer Karelraam? En waarom zijn de hoorns van de afgebeelde duivel verguld? Eén bezoeker heeft soms meer vragen dan Korf kan

beantwoorden. De oud-predikant is namens de Stichting Grote Kerk samen met Wilbert Pot coördinator van de dertig vrijwilligers. Regelmatig is hij op de ‘werkvloer’ te vinden. ‘Vaak wordt me gevraagd of dit nog een kerk is. Ik kaats de vraag dan terug. Wat vindt u zelf? Wat ervaart u? Als ze het een kerk vinden, dan is het een kerk. Een hindoebezoeker

uit Trinidad zei: ‘Ja, dit is een heilige ruimte. Dat voel ik. Daarom heb ik respect voor dit gebouw.’ Ook onze vrijwilligers dragen liefde voor de kerk uit. Dit gebouw is voor hen meer dan een expositiehuis. ‘Soms wordt me gevraagd waar het altaar gebleven is. Ik zeg dan dat voor protestanten een gebouw niet heilig is. Sinds de Reformatie is de kerk

in protestantse handen. Wij heiligen geen ruimte, maar de tijd. Op zondag bekleedt de voorganger in zijn toga slechts voor de duur van de kerkdienst zijn ambt, vanaf het votum tot de zegen. Daarna is de kerk liturgisch gezien weer een gewoon gebouw.

Mayonaise op de vloer

Dit uitgangspunt is ook van belang voor de verhuur. We verlangen van onze huurders wel respect voor de waardigheid van het gebouw. Soms hebben we daar discussie over – een bierfeest, een whiskyfestival, kan dat? – en soms moeten we, zoals laatst, de volgende dag de mayonaise van de vloer boenen. Dat was een vervelend werkje, maar het geeft tegelijk precies de kern van het christendom weer. Uit de chaos maakt God cultuur.

Een stel uit Istanboel kwam naar Den Haag. Ze zeiden: we willen een kerk zien. Ik voelde bij mezelf een lichte gêne, omdat hier in de stad geen mensen meer zijn die voor een kerkdienst de Grote Kerk kunnen vullen. Het verhaal dat kerken sluiten, moet je ook eerlijk vertellen. In het gastenboek lees ik soms dat bezoekers met een vervreemde blik rondlopen. Iemand had geschreven: ‘Wanneer wordt dit weer een huis van de Heer?’

Vanuit onze stichting werken we met een plan om meer Haagse culturele evenementen te organiseren. De uitgebreide 4 mei-herdenking is daar een recent voorbeeld van. De interlevensbeschouwelijke Prinsjesdagbijeenkomst wordt al langer gehouden. In het geseculariseerde Nederland vervult de Grote Kerk als hoofdkerk van Den Haag op deze manier haar rol. We dienen de samenleving, zoals een kerk altijd de samenleving dient. Ik heb daar vrede mee.’

‘Zonder fantasie begrijp je de werkelijkheid niet’

‘Het zijn de bezoekers die van dit gebouw een heilige ruimte maken. Ik leid ze met plezier rond. Mijn favoriete plaats om te laten zien is de plaquette voor een vrouw die hier begraven is en die blijkens het opschrift Aagje heet. ‘Bid voor haar ziel’, staat er. We weten verder niets van haar. Dat geeft niet, hoe raar dat ook klinkt. Zonder fantasie kun je de werkelijkheid niet begrijpen.’

Kaarsje voor dode kat
Het is fascinerend om te zien met welke motieven mensen

de Grote Kerk bezoeken. Laatst stak een vrouw een kaarsje aan om haar dode kat te herdenken. Ook zij droeg daarmee bij aan de heiliging van het gebouw.

Om de kerk binnen te mogen, betalen bezoekers drie euro. Een paar jaar geleden was dat nog twee euro. De prijsverhoging heeft ons zestig procent van het aantal bezoekers gekost. De entreegelden leveren de stichting nu jaarlijks zo’n 15.000 euro op. Dat is een flink bedrag. Bovendien zijn de bezoekers ook nog gul met giften. Anderzijds moet je constateren dat nu minder mensen van de schoonheid van dit gebouw genieten. Gelukkig is de kerk op Open Monumentendag gratis toegankelijk. Dan zal onze oude Jacob wel weer volstromen.’

JAN GOOSSENS

Jacob Korf: ‘Vaak wordt mij gevraagd of dit nog een kerk is.’

Rooms-Katholieke kerken

Parochie Maria Sterre der Zee. Info: rkdenhaag.nl
Centrum. Jacobus de Meerdere-kerk, Parkstr. 65a. Zo. 11 u.
Schilderswijk. Marthakerk, Hoefkade 623. Za 19 u. Zo. 9.15, 13 u. Engels/Afrikaans
Haagse Hout. Paschaliskerk, Wassenaarseweg 53. Zo. 9.30 u.
Marlot. Onbevekt Hart van Maria, Bloklandenplein 15. Za 17 u. Zo. 9.30 u.
Zeeheldenbuurt. Ignatiuskerk, Elandstr. 194. Zo. 11 u. 15 u. Portugees
Regentessekwartier. Agneskerk, Beeklaan 188. za. 20 u. en zo. 9.30 u. 11.30 u. Spaans
Scheveningen. Antonius Abtkerk, Scheveningseweg 233. Zo. 11 u.
Parochie De Vier Evangelisten Info: rkparochiedevierevangelisten.nl
Valkenbos. Titus Brandsmakerk, Kamperfoeliestr. 279. Vrij. 10 u. Zo. 10.30 u.
Loosduinen. Kerk Maria van Eik & Duinen, Loosduinse Hoofdstr. 4. Di. 10 u. Za. 17 u. (even maanden). Zo. 10 u.
Waldeck/Kijkduin. Pastoor van Arskerk, Aaltje Noordervierstr. 4. Do. 10 u. Vrij. 9 u. Za. 17 u. (oneven maanden). Zo. 10.30 u.
Leyenburg. Emmauskerk, Leyweg 930. Za. 13 u. Zo. 10 u. Wo. 10 u.

Kerken met vaste voorgangers

Anglican Church Ary van der Spuyweg 1. Zo. 9.30 u. Family Worship, 11 u. Holy Communion, 17 u. Contemporary Worship 4de zo. 17 u. Choral Evensong.
American Protestant Church Esther de Boer van Rijcklaan 1. 9.45 u. with praise band. 11.15 u. with organ and choir.
Oud-Katholieke Kerk Juffrouw Idastr 7. Zo 10 u. eucharistie. 11/9 16 u. vespers, wo 12.30 u. zolderkapel
Exoduskerk Beresteinlaan 263. Zo. 10 u.
Vredekerk Maartensdijklaan 126. Arabisch: za. 19 u. Nederlands: zo. 10.30 u.
Leger des Heils Ambachtsgarde 198. Zo. 10.30 u. met muziekcorps
Apostolisch Genootschap Loevesteinlaan 170. Zo. 9.30 u. met zang en muziek. apgen.nl. geen vaste voorganger
Zevendedagsadventisten Robijnhorst 197. Za. 10 u. bijbelstudie, 11 u. dienst.
Quakers Stadhouderslaan 8. Zo 10.30 u. stille samenkomst.
Taizé Buurt- en kerkhuis Bethel, Thomas Schwenckestraat 30, ma. 19.30 u.

Soms wijzigen de tijden van de diensten. Check tevoren de website van de kerk van uw keuze.
*** betekent: kijk op de website van de kerk**

Kerken van de Protestantse Kerk Nederland (PKN)

Kerkgebouwen	Tijd	4 september	11 september	18 september	25 september
Lukaskerk Om en Bij 2.	10.15	9.30 ds Jannet van der Spek	ds Jan Eerbeek	ds Jannet van der Spek kringviering	Lutherse kerk
Duinzichtkerk V. Hogenhoucklaan 89	10.00	ds Olivier Elseman	dr Ad van Nieuwpoort	dr Ad van Nieuwpoort	dr Ad van Nieuwpoort
Christus Triumfatorkerk Juliana v. Stolberglaan 154	10.00	ds Suzan ten Heuw	ds Sibren Smits	ds Leneke Marchand	ds Jaap van den Akker
Pax Christikerk Vlamburg 2	11.00	ds Jantine van Iersel-Veenhof	ds Jasper Klapwijk HA	ds Bart Noort	ds Wout van Haften
Marcuskerk Jan Luykenlaan 90	10.00	ds Leneke Marchand	ds Agnes Gooijer-Snel	ds Robin ten Hoopen	ds Jantine Veenhof
De Oase Van Meursstraat 1	10.00	ds Rob van Essen	kringviering	ds Fokke Fennema HA	*
Bergkerk Daal & Bergselaan 50 A	10.00	dr Herbert Wevers	dr Paul Sanders	oecumenische viering, ds Martine Nijveld, pastor Duncan Wielzen	ds Martine Nijveld, afscheid
Maranathakerk 2e Sweelincstr.156	10.30	ds Aart Verburg S&T	ds Erika van Gemerden	Noorderkerk	ds Rob van Essen
Noorderkerk Schuijstr. 9-11	10.00	ds Jaap Quist	ds Geertje Zomer	ds Geertje Zomer, Karl van Klaveren	ds Durkje Sikkema
Bosbeskapel Bosbesstr. 5	10.00	ds David Schiethart	ds Heleen Joziase	ds Martin Koster	ds Martin Koster S&T
Abdijkerk WillemIII-str. 40	10.00	ds Martin Koster	ds R. de Vries	ds Wietske Verkuyl	oecumenische viering, ds Adrie Sterrenburg, diaken Paul Kuhlman S&T
Shalomkerk Vrederustlaan 96	10.00	ds Marjan Zebregs	ds Wout Huizing	ds Heleen Joziase en mw. Sandra den Hollander	ds Martin Koster
Bethelkerk Scheveningen J. Kokstr.173	10.00	ds Gerco Lock	ds Wim Scheltens 16u. laatste Dienst aan Zee	ds Gerco Lock	ds Gerco Lock
Oude Kerk Keizerstr. 8	10.30	ds D. Heikoop	ds Barend Weegink HA	ds Jaap Quist	ds A. van der Plas
Nieuwe Badkapel Nieuwe Parklaan 90	10.00	ds Charlotte van der Leest S&T	ds Ruben van Zwieten	ds Charlotte van der Leest cantate	ds Christiaan Donner
Pr. Julianakerk Tesselsestr. 6	10.00	ds Bernhard van Vreeswijk	ds Bernhard van Vreeswijk evangelisatie	ds F. van Velzen	ds Bernhard van Vreeswijk
De Toevlucht Laan v. Hoorwijk 140	10.00	ds Attie Minnema S&T	ds Attie Minnema	ds Rienk Lanooy	oecumenische viering in H. Bartholomeuskerk
Bethlehemkerk Laan v. Meerdervoort 627	10.00 16.30	ds Bert Karel Foppen ds Hans van Rump	ds Teunis Bos HA ds Teunis Bos	ds Teunis Bos 15.30 ds Bert Karel Foppen	ds Louis Wullschleger ds Bert Karel Foppen
Houtrustkerk Beeklaan 535	10.30	ds Karl van Klaveren	ds Marjan Driessen	oecumenische dienst Noorderkerk	ds Marthe de Vries
Kloosterkerk Lange Voorhout 2	10.00	ds Rienk Lanooy	ds Marja Flipse HA	ds Rienk Lanooy	10.30 ds Rienk Lanooy cantate
Ev. Lutherse Gem. Lutherse Burgwal 9	10.15	ds Jannet van der Spek	ds Erwin de Fouw HA	ds Peter Crom	ds Erwin de Fouw
Église Wallonne Noordeinde 25	10.30	pasteur Hartman Out	pasteur Hartman Out	pasteur Karel Blei	Jan la Grouw
Oude Kerk Herenstraat 77 Voorburg	10.00	ds Giel Schormans	ds Leneke Marchand	ds Giel Schormans	ds Leneke Marchand
Koningkerk Br. Ingenhoeslaan 4 Voorburg	10.00	ds C. van der Meij met doventolk	ds A. Brabander	ds Klaas Wigboldus met doventolk	*

Diverse Rooms-Katholieke kerken		
Rijswijk. Bonifatiuskerk, van Vredenburgweg 69. Zo. 11 u. Kerk van Benedictus en Bernadette, Sir Winston Churchillaan 372. Zo. 9.30 u.		
De Zinnen, kapel Chr. Triumfatorkerk ma 18.15 u. avondgebed		
Deutsch Badhuisweg 35a. Zo. 10.30 u.	English Bezuidenhoutseweg 157. Zo. 10 en 17.30 u.	Français Stoepaan 4, Wassenaar. Zo. 17 u.

advertenties

Firma A. H. Kerkhof & Zn
Uitvaartzorg sinds 1892

Dienstverlening op maat door uitvoering van:

- levensbeschouwings- en geloofsgebruiken en individuele wensen

Uitvaartcentra naar uw keuze met ons advies, bijvoorbeeld:

- Ad Patres Frederik Hendriklaan 7 's-Gravenhage (Statenkwartier)
- diverse andere uitvaartcentra in 's-Gravenhage en omstreken
- bij begraafplaats of crematorium

Thuisopbaring volgens uw wensen met de juiste zorg en middelen

Groot Hertoginnelaan 227
2517 ET 's-Gravenhage
070 345 16 76
firma@kerkhof-uitvaartzorg.nl www.kerkhof-uitvaartzorg.nl

Zorgvuldige aandacht en professionaliteit, al vier generaties een familietraditie

VERZORGD, CORRECT, STIJLVOL

Engelen & Spoor Uitvaartverzorging richt zich op het verzorgen van uitvaarten in Den Haag en omstreken. Wij hebben jarenlange ervaring in traditionele, religieuze en eigentijdse uitvaarten en staan garant voor een verzorgde, correcte en stijlvolle uitvoering van de uitvaart.

U KUNT ONS 24 UUR PER DAG, 7 DAGEN PER WEEK BEREIKEN: (070) 350 70 00
INFO@ENGELENENSPOR.NL - WWW.ENGELENENSPOR.NL

HET CLINGENDAELHUIS - BENOORDENHOUTSEWEG 279 - 2596 BJ DEN HAAG

Overige kerken

Kerkgebouwen	Tijd	4 september	11 september	18 september	25 september
Deutsche Ev. Gem. Bleijenburg 5	10.30	*	Pfr Thomas Vesterling	Pfr Thomas Vesterling	*
Doopsgezinde Gem. Paleisstr. 8	10.30	ds Marijn Vermet	ds Anneke van der Zijpp	ds Marijn Vermet	vierde zondag
Ev. Broedergem. Hernhutters Chasséstr. 1	10.00	zr Christine Welschen	zr Christine Welschen	10.30 vredesdienst	11u br Dyoemati Tumin
Haagse Dominicus Th. Swenckestr. 30	10.30	Ps. 137: we zijn geen haar beter toch? Ad de Gruijter, Tamme Wieggersma	X	Ps. 32: Verzoening mogelijk? Henk Baars, Heleen Goddijn	X
Indon. Ned. Chr. Kerk, Marcuskerk Jan Luijkenlaan 92	14.00	br Nico van Splunter	ds Stanley Tjahjadi (tevens on-line)	ds Bas Plaisier	ds Stanley Tjahjadi
Ekklesia Brouwersgracht 2-k, in steeg door hek	11.00	X	moed, hoop en het 'en toch'-gevoel	vredesviering in Bethelkapel	X
Kruispuntgem. Hofzichtlaan 115	11.00	ds Roel de Meij Mecima, Joop Zuur eucharistie	X	zr Liesbeth Boddens morgendienst	X
Remonstrantse kerk Laan v. Meerdervoort 955	10.30	ds Antje van der Hoek, Reinhold Philipp	Leonie van Staveren	ds Reinhold Philipp	ds Marga Vos-Wiegand
Geref. Kerk Vrijgemaakt Duinkerkerstr. 1	9.30	ds Arnout Francke	ds Jasper Klapwijk	ds Bart Noort	ds Petra de Nooy
Franciscuskerk N. Broeckhuijsenstr. 23	10.30	ds Mineke Kroes	pastor Nanda de Hoop	ds Adrie Sterrenburg	pastor Tomas van Driel

want met afscheid begint herinnering

Voor een waardevol afscheid met zorg en respect afgestemd op ieders persoonlijke wensen.

Veenweg 14, Nootdorp
Damlaan 64, Leidschendam
Ina Boudier-Bakkerstraat 5, Delft
De Sillestraat 182, Den Haag

070-3202040 - www.vdhuz.nl - 015-3101643

AGENDA
SEPTEMBER 2022

Voor kerkadressen zie p. 6. Voor alle activiteiten deze maanden: zie kerkinderhaag.nl.

Verwondering

In zeven wegen naar compassie zoekt LUX naar een eigentijdse hertaling van de zeven werken van barmhartigheid. Op de vierde bijeenkomst: Aaltje van Zweden over verwondering. Entree: €8,50 (student) of €10. Tickets via luxdenhaag.nl

Do. 1. 20-21.30 u. ■ Lutherse kerk

Kledingmarkt

Bezoek de markt voor tweedehands kinder-, dames- en herenkleding. Er zijn ook versnaperingen.

Vrij. 9. 17-20 u. en Za. 10. 9.30-14.30 u.

■ Deutsche Evangelische Gemeinde

Afternoon Tea Concert

Een concert met een feestelijk verrassingsprogramma van de zangers van het Golden Circle Ensemble met John Bakker als begeleider en pianist. Toegang gratis, vrijwillige bijdrage. Info: John Bakker: musicdirector@apch.nl.

Za. 10. 16 u., zaal open om 15.30 u. ■ The American Protestant Church of The Hague

Zaterdagmiddagconcert

Lidia Ksiazkiewicz is organist in de kathedraal van Laon en begeleidend pianiste aan het Conservatorium in Straatsburg. Op 24 september geeft zij een concert in de Elandstraatkerk. Toegang €10.

Za. 24. 15-17 u. ■ OLV Onbevlekt Ontvangen

Orgeldialoog

Ilya Zibat, contrabas, en Ere Lievonen, orgel, verkennen in muzikale interactie de ruimte van de kerkzaal. Toegang €15/12. Reserveren via 070-346 57 27. Za. 24. 20-21.15 u. ■ Deutsche Evangelische Gemeinde

Vredesweek

Van 17 tot en met 25 september is het in Nederland Vredesweek. Het is een week waarin aandacht gevraagd wordt voor situaties waarin de vrede ver te zoeken is en waarin we bidden om vrede en recht voor iedereen. Dit jaar staat de Vredesweek in het teken van Generatie Vrede: de generatie die burgers verenigt die in actie komen voor vrede – dwars door alle verschillen van huidskleur, gender en klasse heen. Van de generatie die zich nog herinnert hoe mensen massaal de straat op gingen tegen kernwapens, tot een nieuwe generatie jongeren die zich steeds meer zorgen maakt over de toekomst. In Den Haag zijn er verschillende vredesvieringen. De week wordt afgesloten met de Walk of Peace

Vredesvieringen

Zondag 18 september

Jongerenviering met medewerking van jongerenkoor PaMa. Jong en oud worden uitgenodigd om tijdens de viering stil te staan bij de vraag wat vrede betekent, en hoe we vrede kunnen realiseren en behouden.

H. ANTONIUS ABTKERK, SCHEVENINGSEWEG 233. AANVANG 11 U.

Zondag 18 september

De Bergkerk en de Titus Brandsmakerk houden een oecumenische vredesviering met pastoraal werker Duncan Wielzen en ds. Martine Nijveld. Met zang van de cantorij van de Bergkerk en het Titus Brandsmakoor.

BERGKERK, DAAL EN BERGSELAAN 50 A. AANVANG 10 U.

Zondag 18 september

Gezamenlijke vredesviering van de Doopsgezinde kerk, de Ecclesia Den Haag en de Haagse Dominicus. De drie voorgangers, Marijn Vermet, Einar Sies en Henk Baars becommentariëren elk vanuit eigen invalshoek de teksten 'Hebt uw vijanden lief' en 'Keer de andere wang toe'. Met zang van het koor van de Haagse Dominicus.

DOOPSGEZINDE KERK, PALEISSTRAAT 8. AANVANG 10.30 U.

Dinsdag 20 september

Vredesviering van de gezamenlijke Scheveningse kerken. Er is muziek van de Oekraïense zangeres Nataliia Cioban. Vanuit alle deelnemende kerken zal een van de aanwezigen een vredeskaars ontsteken die meegaat naar de eigen kerk. Na afloop van de viering is er gelegenheid elkaar te ontmoeten en iets te drinken.

De deelnemende kerken zijn: H. Antonius Abtkerk, Bethelkerk, Ichthuskerk, Nieuwe Badkapel-Zorgvlietkerk, Oude Kerk en Prinses Julianakerk.

OUDE KERK, KEIZERSTRAAT 8. DE VIERING BEGINT OM 19.30 U. EN DUURT TOT ONGEVEER 20.15 U.

Donderdag 22 september

Oecumenische gebedsdienst met de christelijke kerken uit Haagse Hout rond het thema vrede, met medewerking van het Driekoningenkoor. Er worden kaarsen ontstoken die als vredeslicht in de kerken mogen branden.

ST. PASCHALIS BAYLONKERK, WASSENAARSEWEG 53. AANVANG 19.30 U.

Vrijdag 23 september

De Scheveningse kerken organiseren deelname aan het Coventry-gebed dat op vrijdag 23 september om 13.15 uur gehouden wordt op het Vredesplein voor de H. Jacobus de

FOTO: WORDPRESS.COM VIA CREATIVE COMMONS

Meerderekerk aan de Parkstraat 65A. Men sluit hiermee aan bij het Coventry-gebed dat in veel steden van Europa op vrijdag wordt gebeden. Het verbindt de steden waar ooit kerken door bombardementen zijn verwoest, zoals in Den Haag op 3 maart 1945. Deelnemers uit Scheveningen wandelen om 12.30 uur vanaf de H. Antonius Abtkerk, Scheveningseweg 233, gezamenlijk naar de Parkstraat. Leiding van de wandeling is in handen van Rien de Jonge. Info: jonge43@outlook.com.

Zondag 25 september

De Abdijkerk en de gemeenschap van Maria van Eik en Duinen houden een oecumenische vredesviering met ds. Adrie Sterrenburg en diaken Paul Kuhlmann.

ABDIJKERK, WILLEM III STRAAT 40. AANVANG 10.00 UUR.

Walk of Peace

De Vredesweek wordt in Den Haag afgesloten met een Walk of Peace. De wandeling is bedoeld om te ervaren dat we, ondanks verschillen, toch met elkaar kunnen oplopen. Tijdens de Walk of Peace staan we stil bij de ontwikkelingen in de wereld, zoals de onzekerheid die de oorlog in Oekraïne met zich meebrengt en andere oploeiende conflicten in de wereld.

Organisatie: PAX, de Raad van Kerken, de Haagse Gemeenschap van Kerken, het Apostolisch Genootschap, het Haags Vredes Initiatief en een aantal lokale partners.

Zo. 25. 12.30 U. VERZAMELEN BIJ HET VREDESPALIS, CARNEGIEPLEIN 2. MEEHELPEN MET DE ORGANISATIE?

STUUR DAN EEN MAIL NAAR G.DEWIJER@PAXFORPEACE.NL

COLOFON

KERK IN DEN HAAG MAANDBLAD
WWW.KERKINDENHAAG.NL WEBSITE

September 2022,
jaargang 25, nr. 248

Uitgave van de Protestantse Kerk Den Haag, de Evangelisch-Lutherse Gemeente Den Haag, de Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage Oost en de Rooms-Katholieke parochies Maria Sterre der Zee en De Vier Evangelisten.

Contact: redactie@kerkinderhaag.nl.
Tel. 06 24 69 66 64 (Anne-Helene Borgts)
hoofdredactie@kerkinderhaag.nl
Tel. 06 4626 69 64 (Greet Kappers)
Parkstraat 32, 2514 JK Den Haag

Redactie: Greet Kappers (hoofdredacteur), Irna van der Wekke (tekstredactie), Anne-Helene Borgts (eindredacteur), Henk Baars, Henriëtte Boerma, Rob van Essen, Hans Hemmes, Shari van den Hout, Rienk Lanoo, Tom Mikkers, Jolly van der Velden, Jan van der Wolf.

Vormgeving: Frank van Leeuwen
Webredacteur: Ronald van Bochhove

Druk: Opmeer Drukkerij bv
Website: ISI Media, isimedia.nl

Advertenties:
kerkinderhaag.nl/adverteren
adverteren@kerkinderhaag.nl
06 24 69 66 64 (Anne-Helene Borgts)

Los postabonnement:
€25,- per kalenderjaar (10 nummers).
Opgave: info@kerkinderhaag.nl
Giften: IBAN NL35 INGB 0007 7749 10

Disclaimer:
Kerk in Den Haag heeft getracht alle rechthebbenden te achterhalen. Indien iemand desondanks meent rechten te kunnen doen gelden, dan kan hij of zij contact opnemen met de eindredacteur.

Elke maand
Kerk in Den Haag
op de deurmat?

Neem een abonnement!

U steunt ons er ook mee.
Kosten: €25 per jaar.
Mail naar redactie@kerkinderhaag.nl.

KERK in DEN HAAG

Orgelduo in
de Jacobuskerk

Symfonisch orgelconcert van Wim Does en Susanna Veerman. Het orgelduo geeft jaarlijks diverse concerten in binnen- en buitenland.

Za. 17. 16-18 U. JACOBUS DE MEERDEREKERK, PARKSTRAAT 65A. TOEGANG VRIJ, COLLECTE BIJ DE UITGANG.

Respijthuis HouseMartin
zoekt vrijwilligers

In de herfst opent Stichting HouseMartin een logeerhuis voor zieken zonder dak boven het hoofd. Aan de Hooftskade kunnen vijf gasten na verwijzing van het straatverpleegkundig team korte tijd herstellen van een ziekte of revalideren na een ziekenhuisopname.

De stichting zoekt vrijwilligers die minimaal een dagdeel per week beschikbaar zijn.

MEER INFORMATIE: RESPIJTHUISHOUSEMARTIN.COM/VRIJWILLIGER, OF VIA JOKE VISSER (06-22 74 06 55; JOKE@RESPIJTHUISHOUSEMARTIN.COM).

PERSONALIA

Nico Binnendijk

Per 1 mei 2022 is Nico Binnendijk benoemd als straatpastor en teamleider van het Straatpastoraat. Hij volgt Klaas Koffeman op, die half mei met pensioen ging. Binnendijk was sinds 2007 verbonden aan de Nico Adriaans Stichting in Rotterdam, die is voortgekomen uit de Pauluskerk. Hij werkte daar onder meer als ambulante werker, woonmaatschappelijk werker en pastor van dak- en thuislozen, druggebruikers en andere mensen met multiproblematiek.

Martine Nijveld

Eind september gaat ds. Martine Nijveld Den Haag verlaten. Ze wordt predikant in Oosterbeek-Wolfheze. Ze heeft zeven jaar in Den Haag gewerkt, waarvan het laatste jaar in de Bergkerk (Bloemenbuurt). Daarvoor was ze verbonden aan de protestantse wijkgemeente Den Haag-West, die werd gevormd bij de grote reorganisatie van de Haagse protestantse gemeente in 2013. Toen de voordelen van deze schaalvergroting niet bleken op te wegen tegen de nadelen, is vorig jaar besloten de fusiegemeente te ontbinden en de oorspronkelijke wijkgemeenten Bergkerk en Maranathakerk weer te verzelfstandigen.

David Schiethart

Ds. David Schiethart heeft op 31 juli na zes jaar afscheid genomen als predikant in de Shalomkerk van de Protestantse wijkgemeente Den Haag-Zuidwest. Hij wordt studentpredikant in Delft, voor de Technische Universiteit en de Delftse Hogeschool. De indiensttreding is op zondag 11 september. Schiethart was eerder predikant in Koog aan de Zaan, Voorburg, Vlaardingingen, Boskoop, Haarlem en Bodegraven. Ook heeft hij gewerkt als geestelijk verzorger. In Den Haag was hij ook docent Nieuwe Testament bij de cursus Theologische Vorming voor Geïnteresseerden en bestuurslid van de Haagse Gemeenschap van Kerken.

Feest in de Christus Triumfatorkerk

Dit jaar bestaat de Christus Triumfatorkerk zestig jaar. Dat wordt gevierd met een feestelijke dienst en aansluitend een reünie voor (oud-)gemeenteleden. Van 3 tot 18 september is er in de kerk een expositie van kunstenaars uit de wijk.

ZO. 11. VANAF 10 U. CHRISTUS TRIUMFATORKERK, JULIANA VAN STOLBERGLAAN 154. AANMELDEN VOOR REÜNIE VIA CTK60JAAR@CTKERK.NL

Troubadour Martijn Breeman

Alle liedjes

Verdeeldheid

Eens komt de dag dat men niet kan begrijpen dat er verschil was tussen man en vrouw en dat de vrouw ooit werd gezien als lustobject en broedmachien, die altijd maar moest dansen naar zijn pijpen, gehoorzaam, onderdanig zijn en trouw. Dat ze beschouwd werd als niet handelingsbekwaam, en ze gemerkt werd met haar man z'n achternaam en pas haar recht verkreeg na eeuwen strijd. Eens komt die tijd.

Eens komt de dag dat men niet kan bevatten dat er verschil was tussen blank en zwart. Waarom dacht blank zich superieur aan mensen met een donk're kleur? Wat gaf hem 't recht ze zo gering te schatten en ze zelfs te verhand'len op de mart? Eens vindt men 't onwaarschijnlijk en erg kras dat er apartheid en er rassenscheiding was. Die waanideeën raken we wel kwijt. Eens komt die tijd.

Eens komt de dag dat niemand zal geloven dat er verschil was tussen mens en dier en dat het dier werd onderdrukt en werd behandeld als product dat je legaal van 't leven mocht beroven voor handel, voor consumptie of plezier, en dat hun leefgebieden door ons zijn vernield. Eens snapt men echt niet wat ons vroeger heeft bezielde en vraagt zich af: waarom dit onderscheid? Eens komt de tijd.

Organist Sander van Marion over de laatste Dienst aan Zee:

'Muziek brengt ons dichterbij het mysterie'

De 83-jarige organist Sander van Marion neemt na 44 jaar met weemoed afscheid van 'zijn' Diensten aan Zee in de Scheveningse Bethelkerk. 'Je moet weten wanneer je moet stoppen.'

Van Marion was 18 jaar toen hij organist werd in de Gereformeerde Prins Willemkerk – die in 1970 werd afgebroken – in Scheveningen. Niet dat de muzikaliteit in de directe lijn van zijn familie zat, maar ze hadden thuis wel een harmonium waarop Van Marion leerde spelen. De jonge man zat vol ideeën en vond dat er wel meer muziek in de kerk mocht komen. In die tijd – we spreken van de jaren vijftig – zag de kerkelijke wereld er nog totaal anders uit: er werden bijvoorbeeld alleen psalmen gezongen op hele noten. Bloemen in de kerk kon net, maar sommige predikanten wilden die frivoliteit niet. Van Marion: 'Als ik terugkijk in de tijd zie ik grote golfbewegingen. Zelfs in de Bijbel is dat zo: in het Oude Testament worden veel muziekinstrumenten genoemd. Het gekke is dat dat in het Nieuwe Testament niet meer gebeurt. Kennelijk was dat in de tijd van Jezus niet meer aan de orde.'

Ongebruikelijk verzoek

Niet gehinderd door de heersende kerkelijke gebruiken van die tijd klopte de jonge Van Marion halverwege de jaren vijftig aan bij het Residentieorkest met de vraag of enkele violisten wilden meewerken aan een kerkdienst. De musici waren verrast, maar gingen in op

het ongebruikelijke verzoek. Van Marion: 'Ze hadden er nog heel veel lol in ook. En passant leerden ze mij dirigeren en nog veel meer. Ja, ik heb wel de gelegenheid gekregen om met heel goede mensen te werken. En de predikanten werkten geweldig mee!'

'Er zijn nauwelijks jongeren te vinden die het overnemen'

Uiteindelijk mondde die passie voor meer muziek in de kerk uit in de eerste Dienst aan Zee in 1978. In die tijd waren preken van een half uur gebruikelijk, maar Van Marion regelde het zo dat een preek hooguit tien minuten mocht duren. De gemeente moest immers ook nog de gelegenheid krijgen om zelf te zingen. En de koren die Van Marion voor zijn diensten wist te strikken moesten ook ruimte krijgen. Men kwam van heinde en verre naar de Bethelkerk; er kwamen wel 900 geïnteresseerden op de diensten af. Dat is nu wel anders. Van Marion: 'Als er 150 mensen in de kerk zitten is dat al heel wat. Dat heeft er ook toe geleid dat we hebben besloten te stoppen met de Diensten aan Zee. Je moet weten wanneer je moet stoppen. We worden ouder en er zijn nauwelijks jongeren te vinden die het stokje kunnen en willen overnemen. Er is in die 44 jaar ontzettend veel veranderd en vernieuwd, maar in deze tijd neemt het kerkbezoek af en de interesse voor klassieke muziek in de kerk – de basis van de Diensten aan Zee – lijkt vooral bij jongeren tanende.'

Dankbaar

Van Marion leeft voor zijn muziek: 'Ik kan niet anders dan muziek maken. Muziek brengt ons

FOTO: GREET KAPPERS

dichterbij het mysterie.' Is die muzikale gave toevallig? 'Dat weet ik niet. Maar ik ben er zo dankbaar voor dat ik dit al die jaren heb mogen doen.' En dan wat zachter: 'Misschien komt die gave wel van boven.' Over de toekomst is hij opgewekt: 'Ik blijf volop bezig. Ik mag in de Bethelkerk op het orgel blijven oefenen en ik geef nog wel eens een concert. Alle muziek die ik geschreven heb wil ik laten uitgeven. Dat is nog een hele klus.'

GREET KAPPERS

Feestelijk afscheid

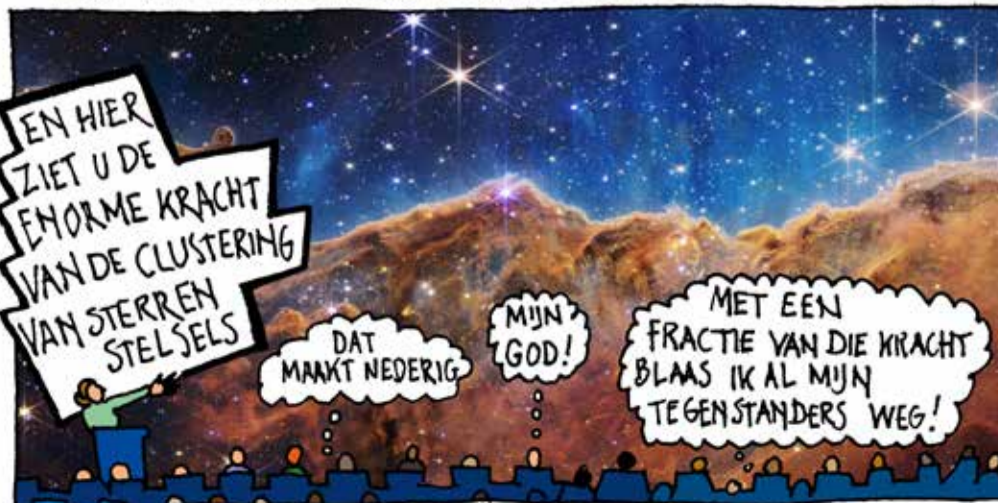
Op zondag 11 september om 16.00 uur is de laatste Dienst aan Zee in de Bethelkerk, Jurriaan Kokstraat 175. Het Concert Choir van de Amerikaanse kerk verzorgt de koorzang. Gert Jan van den Ende vertoont een compilatie van opnames van de afgelopen jaren. Na afloop zijn er hapjes en drankjes.

Lekker lezen

De Abdijkerk opent op Monumentendag haar deuren. Er is een boekenmarkt en Gijsbert Kok besluit de dag met een orgelconcert.

ZA. 10. 10-16 U. BOEKENMARKT. 15.30 U. ORGELCONCERT. ABDIJKERK, WILLEM III STRAAT 40. INFO: ABDIJKERK.INFO

De Vredesweek en het Universum

ILLUSTRATIE: RONALD VAN BOCHHOVE

Scratch Requiem van John Rutter

The American Protestant Church of The Hague organiseert een scratchkoordag, waarop deelnemers met het APCH Choir onder leiding van John Bakker delen uit het Requiem van John Rutter instuderen. De dag wordt afgesloten met een Afternoon Tea Concert, waar de ingestudeerde muziek wordt uitgevoerd. Iedereen met zang- of muzikale ervaring kan meedoen. Na inschrijving wordt uitgebreide informatie toegestuurd.

ZA. 24. CONCERT VAN 16-17 U. OPGAVE VOOR 10 SEPT. BIJ JOHN BAKKER, MUSICDIRECTOR@APCH.NL. THE AMERICAN PROTESTANT CHURCH OF THE HAGUE, ESTHER DE BOER VAN RIJKLAAN 20.